

NEKAJ NOVIH ELEMENTOV ALPSKEGA FACIESA LENGYELSKE KULTURE PRI BEVKAH NA LJUBLJANSKEM BARJU

TATJANA BREGANT

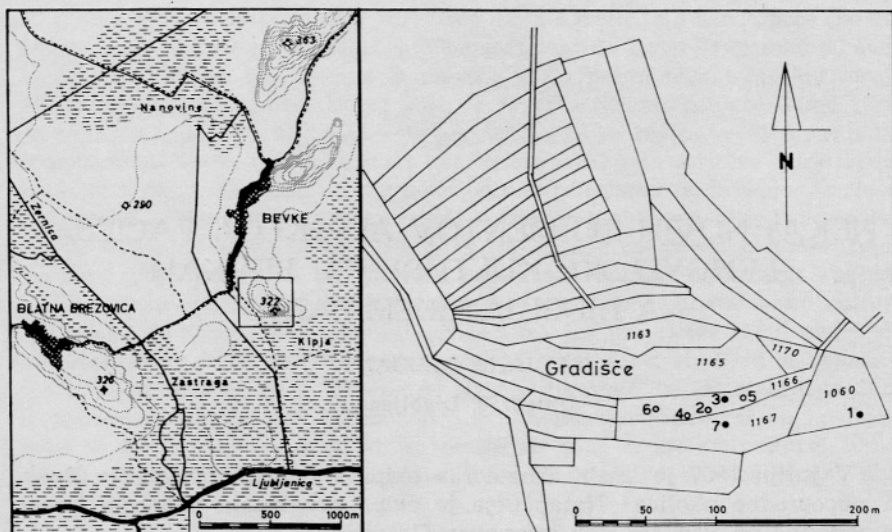
Univerza, Ljubljana

V juliju 1967 je imela arheološka ekipa v načrtu topografijo Bevk in neposredne okolice.¹ Natančneje je ekipa pregledala področje južno in zahodno od vasi ter grič imenovan Gradišče.

Dela zahodno od vasi na parcelah št. 1877, 1875, 1867, 1881, k. o. Blatna Brezovica niso rodila želenega uspeha, čeprav je bilo mogoče najti na površini več ko 100 fragmentov keramike, od tega 90 % s karakteristikami rimske grobe vrste, 7 % je zelo zdrobljenih, po fakturi sodeč, fragmentov prazgodovinske keramike, drugo pa je recentno gradivo. Na parceli št. 1877 smo izkopali sondo 2, velikosti 2×2 m, na prostoru, kjer smo na površini našli največ rimske keramike. V globini 50 cm so bila tla že popolnoma sterilna, v plasti do te globine pa le nekaj atipičnih fragmentov rimske ali srednjeveške keramike. Poskus, da bi ugotovili potek domnevne rimske ceste na področju zahodno od Bevk (med Bevkami in Blatno Brezovico) ni uspel.

Na griču Gradišče pri Bevkah na površini najdeno gradivo kaže 85 % rimske keramike, 10–15 % je recentne, le 1–2 % je prazgodovinske keramike. Ta slika gradiva na Gradišču nekoliko preseneča, kajti na južnem vznožju griča je bilo že na površini najti precej prazgodovinske keramike (ca. 80 % vsega gradiva), ki po svoji stratigrafski legi kaže sekundaren položaj, torej je morala biti ta keramika sem erodirana z griča ali pa naplavljena iz neposredne soseščine Barja. Na tem prostoru južno od Gradišča smo izkopali sedem sond in sicer sondo 1 velikosti 2×2 m na parceli št. 1060, sondo 2 (velikosti 2×2 m), sondo 3 (velikosti 2×4 m — daljša stran V—Z), sondo 5 (velikosti 2×2 m), sondo 6 (1×5 m v smeri V—Z), vse štiri na parceli št. 1166, dalje sondo 4 (velikosti 1×2 m — daljša stran V—Z) na južni meji parcele št. 1166 in sondo

¹ Ekipa je delala v okviru »Mladinskega raziskovalnega tabora — Vrh-nika 1967« pod vodstvom Ive Mikl Curk in Tatjane Bregant. V ekipi pa je sodelovalo 10 mladincev srednješolcev, ki so bili udeleženci raziskovalnega tabora 1967. Program je bil prirejen srednješolski mladini tako, da bi se mogla seznaniti z metodo terenskega arheološkega dela. Pri ogledu terena je na površini najdeno gradivo zahtevalo izkop sedmih sond in najdeni material zasluži prezentacijo.

Bevke. Topografska skica in situacija sond. 1, 3, 7 sonde z najdbami; 2, 4—6 sonde brez najdb

Bevke. Topographische Skizze und die Situation der Sonden. 1, 3, 7 Sonden mit Funden; 2, 4—6 Sonden ohne Funde

7 (velikosti 3×4 m — daljša stran V—Z), ki je na severnem robu parcele št. 1167 oziroma v isti liniji in južno od sonde 3. Sonde št. 2, 4, 5 in 6 so dale negativne rezultate. Sterilna tla (zdrobljen kamen in živa skala) so bila v sondi št. 2, 4 in 5 na globini 30 cm pod površino, v sondi št. 6 pa že na 20 cm pod površino. Plast je bila humozna, pomešana s peskom in je vsebovala le nekaj zdrobljenih fragmentov prazgodovinske in recentne keramike (popolnoma atipične).

Sonde št. 1, 3, 7 pa so nudile popolnoma drugačno sliko tako po debelini plasti kot po pripadnosti gradiva. V vseh treh sondah je prva plast do 10 cm debela ruša, v sondi št. 3 je nekoliko debelejša in sega do 15 cm. Nato sledi druga plast do globine 25 cm, siva humozna zemlja mešana s peskom. Tretja plast pa se od druge razlikuje samo po intenzivnejši prisotnosti peska in manjšega kamenja. Ta plast leži na sterilnih tleh — živi skali, na zgornjem robu zelo razpokani in zdrobljeni. Sterilna tla so bila dosežena na vsej površini sonde 1 v globini 25—30 cm, v južnem delu v globini 40 cm, v sondi 7 pa po celotni njeni površini v globini 60 cm in v sondi 3 v globini 40 cm.

Po pregledu gradiva obeh plasti pod rušo v vseh treh sondah (sonde 1, 3, 7), lahko vidimo, da je material premešan in po legi sodeč, v sekundarnem položaju. V obeh plasteh pod rušo, v vseh treh sondah je povsod prisotna poleg prazgodovinske keramike tudi rimska in srednjeveška, slednji dve predstavljata v tretji plasti le 10—15 % gradiva, medtem ko v drugi plasti povsod nekaj več kot 50 %.

Med gradivom druge plasti (10—25 cm) v sondi 1 sta bila med srednjeveško in rimsko keramiko (med rimsko keramiko je fragment ustja vrčka iz 3.—4. stol.) dva fragmenta ustja plitkih skodel z ravno odrezanim in odebeljenim ustjem (T. 1: 1), ki ju lahko po podobnih na izžanskih koliščih pripišemo fazi Ig II. Fragmenta sta tehnično slabo izdelana, brez vsakega ornamenta na ravnem ustju; to daje slutiti, da sta kasen odmev faze Ig II na Ljubljanskem barju. Druga prazgodovinska keramika te sonde kaže sliko poznejšega datuma, po fakturi precej sorodno s keramiko kolišča pri Blatni Brezovici, pa vse do grobe keramike starejše železne dobe pri nas. Bližnja klasifikacija zaradi malih in atipičnih fragmentov ni mogoča.

Procentualna pripadnost in razporeditev gradiva je v sondi 3 in 7 ista kot v sondi 1. Izstopajo le kosi na T. 1: 2—7. V sondi 3 je bil v drugi plasti (15—25 cm) najden fragment rimskega domačega lončka, okrašenega z odtisom zobatega kolesca. V tej plasti smo tudi našli fragment največjega oboda prazgodovinske posode, katere rame je bilo okrašeno z vertikalnimi kanelurami in ovalnimi vbodi pod njimi (T. 1: 2). V globini 30 cm pod površino pa je bil najden tudi majhen fragment ostenja posode, na katerem je po vsej površini preplet dokaj globoko odtisnjenih grobih kanelur (T. 1: 6). Poleg teh dveh fragmentov pa so ležali manjši fragmenti rimske in prazgodovinske keramike, ki pa so popolnoma atipični.

V sondi 7, in sicer v njenem jugozahodnem delu ter na samem dnu (55—60 cm), so bile najdene tri fragmentirane zajemalke sivo rjavkaste barve. Narejene so iz neprečiščene gline, pomešane z dokaj grobimi zrnci peska (T. 1: 3, 4, 5). Poleg njih je ležal fragment ramena posode (terine), na katerem so vidni brez reda žigosani trikotniki (T. 1: 7).²

Na prvi pogled kažejo kosi na T. 1: 2—7, da kulturno pripadajo alpskemu faciesu lengyelske kulture in imajo analogije na vrsti slovenskih najdišč.³ Naše tri zajemalke imajo analogije na vseh naših najdiščih alpskega faciesa lengyelske kulture, najbližje analogije je najti na kolišču ob Resnikovem prekopu pri Igu na Ljubljanskem barju.⁴ Fragmenta na T. 1: 2, 7, pripadata ramenoma dveh terin, vsaj v prvem primeru z dokaj usločenim spodnjim delom posode. Rame obeh primerkov je polkrožno in ornamentirano, v prvem primeru (T. 1: 2) so si sledili snopi

² Vsi keramični fragmenti zrisani na T. 1: 2-7 so po fakturi popolnoma enaki žlicam.

³ Drulovka — J. Korošec, Drulovka. Zbornik fil. fak. 3: 4 (1960); Ajdovska jama — J. Korošec, Kulturne ostaline v Ajdovski jami pri Nemški vasi. Razprave SAZU 3, 1952; Resnikov prekop — J. Korošec, Kulturne ostaline na kolišču ob Resnikovem prekopu, odkrite v letu 1962. Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji (I) 1964, 25 ss (odslej: J. Korošec, Kulturne ostaline); S. Pahič, Neolitske jame v Brezju pri Zrečah. Arh. vestnik 7, 1956, 227 ss; A. Bolta, Neolitska naselbina na Rifniku. Arh. vestnik 13-14, 1962-63 (1963) 287 ss; F. Leben, Materialna kultura in izsledki arheoloških izkopavanj v Kevdercu in Lubniški jami. Acta carsologica 3, 1963, 215 ss; J. Korošec, Neo- in eneolitski elementi na Ptujskem gradu. Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji 2, 1965, 5 ss; P. Korošec, M. Uršič, Neolitske in eneolitske ostaline iz okolice Krškega. Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji 2, 1965, 55 ss.

⁴ J. Korošec, Kulturne ostaline, T. 4: 2, 4; 12: 3.

poševnih kanelur z ovalnimi vbodi pod njimi, v drugem primeru pa gre za žigosanje s predmetom trikotnega vrha (T. 1: 7). Po profilu analogne terine niso bile najdene na kolišču ob Resnikovem prekopu,⁵ najti pa je najbližje enake na Drulovki⁶ in drugih slovenskih najdiščih. Zelo verjetno je, da gre tu za neko kronološko razliko obeh skupin najdišč, najbrž majhno, pri čemer je vsaj začetek življenja na kolišču ob Resnikovem prekopu zgodnejši kot pa na Drulovki in na novem najdišču pri Bevkah.⁷ Seveda pa bo pravilnost teh naših domnev in študij že detaljnega razvoja alpskega faciesa lengyelske kulture moglo razvozlati le novo gradivo iz najdišča pri Bevkah.

Iz stratigrafske lege gradiva iz Bevk je razvidno, da fragmenti niso bili in situ, ampak so ležali v sekundarni legi. Sklepamo lahko, da so bili na ta prostor naplavljeni ali pa so bili dalj časa izpostavljeni vodnemu izplakovanju. To domnevo potrjuje zunanja podoba naših keramičnih fragmentov, katerih površina je izprana tako, da so ponekod ostale jamice izpranih zrnc peska, ponekod pa štrlijo posamezni drobcici peska nad površino stene posode (do 0,5 mm) in izključujejo možnost, da bi dobili to lego že pri obdelavi. Srečali smo se torej s popolnoma sorodnimi pojavi, kakršne smo srečali že na gradivu kolišča na Resnikovem prekopu.⁸ Sledov kolišča oziroma nasebine ni bilo mogoče zaslediti, po vsej verjetnosti pa mora biti kje v bližini. Po konfiguraciji terena jo je mogoče iskati južno ali jugovzhodno in jugozahodno od lege naših sond, to je ob robu nekdanjega jezera okoli osamelca Bevke.

Te slučajne najdbe so sicer zelo skromne, vendar pa pomembne, kajti fragmenti dokazujejo, da moramo pričakovati tudi na severnem robu Ljubljanskega barja nasebino alpskega faciesa lengyelske kulture. Podrobni študij ter kronološko postavitev tega novega kolišča do onega na Resnikovem prekopu, ki kaže, da je nekoliko starejše ter onega na Velikem mahu,⁹ ki kaže, da je nekoliko mlajše, pa bodo mogla razjasniti šele nova raziskovanja.

⁵ J. Korošec, *Kulturne ostaline*, 37. — Rame terin na kolišču ob Resnikovem prekopu ni nikoli tako polkroglo in tudi spodnji del posode ne usločen. Rame naših terin teži bolj h horizontalni legi, na kolišču ob Resnikovem prekopu pa je postavljeno bolj pokončno. Zato je kot, ki ga opisujeta rame in spodnji del terin na Resnikovem prekopu večji, kot je na našem primerku T. 1: 2.

⁶ J. Korošec, *Drulovka*. Zbornik fil. fak. 3: 4 (1960), npr. T. 10: 1, 2; 11: 1; 16: 1 itd.

⁷ Tako domnevo za razmerje med Drulovko in Resnikovim prekopom nakazuje že J. Korošec, *Kulturne ostaline*, 41.

⁸ J. Korošec, *Kulturne ostaline*, 38 ss.

⁹ S. Jesse, Poročilo o sondiranju v okolici Iga pri Ljubljani. Arh. vestnik 5, 1954, 95 ss; T. Bregant, *Ljubljansko barje* (predkongresna publikacija — VIII. kongres pra- in protozgodovinarjev — v tisku).

ZUSAMMENFASSUNG

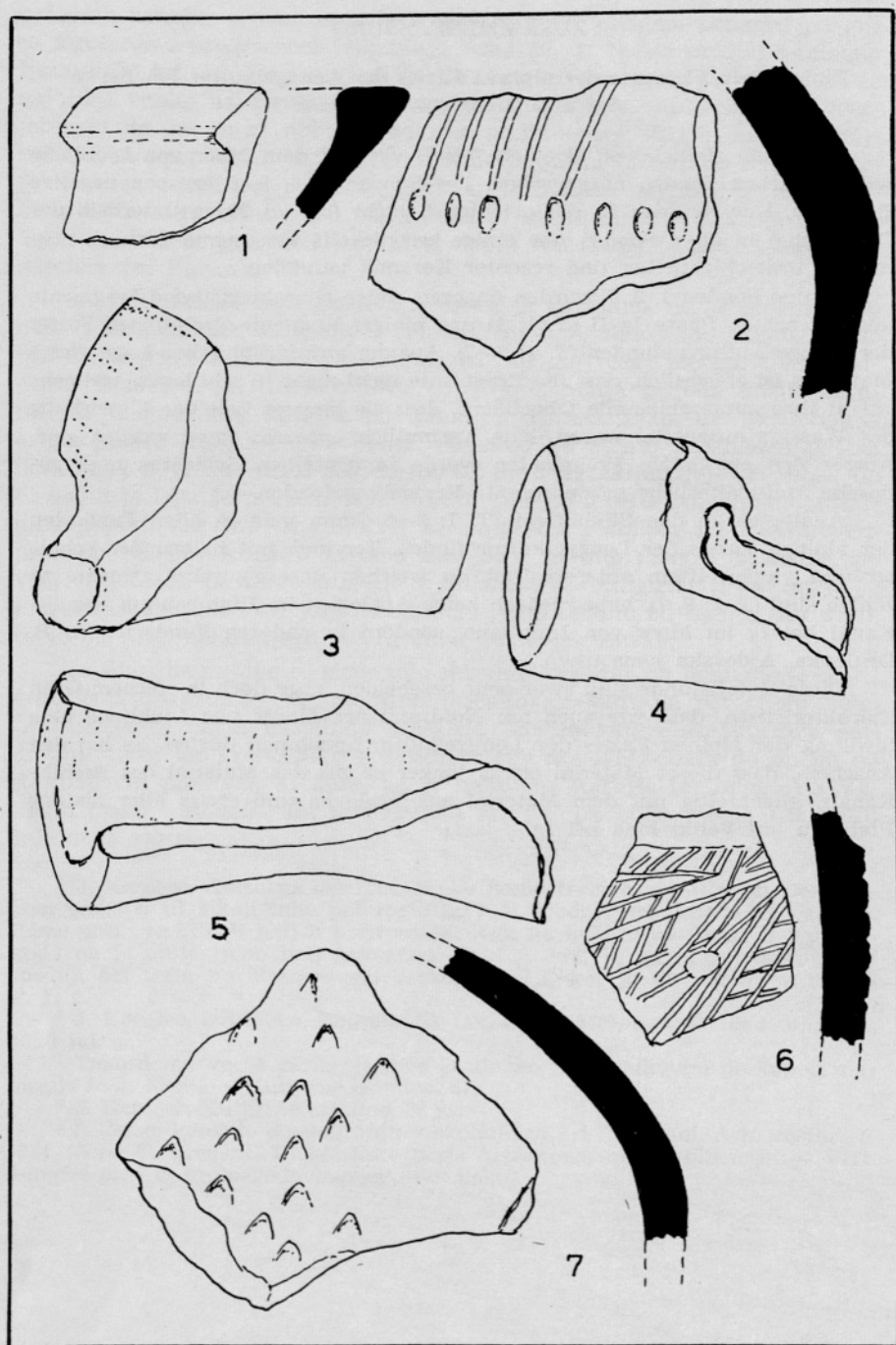
Einige neue Elemente der alpinen Fazies der Lengyelkultur bei Bevke auf dem Moor von Ljubljana

Im Raum südlich von Gradišče bei Bevke auf dem Moor von Ljubljana wurden sieben Sonden ausgegraben. Die Sonden 2, 4, 5, 6 ergaben negative Resultate, bzw. wurden in der seichten Schicht (bis zu 30 cm unterhalb der Oberfläche) in allen Sonden nur einige zerbröckelte Fragmente gänzlich atypischer urgeschichtlicher und rezenter Keramik gefunden.

In den Sonden 1, 3, 7 wurden dagegen einige charakteristische Fragmente aus der späten Phase Ig II (T. 1: 1) und einiger Elemente der alpinen Fazies der Lengyelkultur gefunden (T. 1: 2—7). Aus der stratigraphischen Lage dieses Materials ist ersichtlich, dass die Fragmente nicht mehr in situ lagen, vielmehr verrät ihre ausgeschlammte Oberfläche, dass sie längere Zeit der Einwirkung des Wassers ausgesetzt waren, bzw. vermutlich angeschwemmt worden sind. Ausser den erwähnten Fragmenten wurde in denselben Schichten noch römische, mittelalterliche sowie rezente Keramik gefunden.

Analogien zu den Stiellöffeln (T. 1: 3—5) kann man in allen Fundorten der alpinen Fazies der Lengyelkultur finden. Terrinen mit halbrunder Schulter und geschweiftem unterem Teil, zu welchen unsere zwei Fragmente zu zählen sind (T. 1: 2, 7), haben jedoch keine Analogien im Pfahlbau am Resnik-Kanal bei Ig im Moor von Ljubljana, sondern in anderen Fundorten (z. B. Drulovka, Ajdovska jama usw.).

Diese Zufallsfunde sind zwar sehr bescheiden, aber doch in solchem Grad charakteristisch, dass wir auch am Nordrand des Moors von Ljubljana eine Siedlung der alpinen Fazies der Lengyelkultur annehmen dürfen. Es hat den Anschein, dass dieses Material etwas jünger ist als das Material des Resnik-Kanals, gleichzeitig mit dem Material aus Drulovka und etwas älter als der Pfahlbau auf Veliki Mah bei Ig.

Bevke. 1 sonda — Sonde 1; 2, 6 sonda — Sonde 3; 3—5, 7 sonda — Sonde 7.
1—7 = 1/1